

YAPON MANGALARIDA FE'LLARNING PRAGMATIK-FUNKSIONAL TAHLILINING NAZARIY ASOSLARI

Toshkent Davlat Sharqshunoslik Universiteti
Magistratura bosqichi 1-kurs talabasi
Sultanov Azamat Dilshodovich
Mutaxassisligi: Lingvistika (yapon tili)

Annotatsiya. Ushbu maqola yapon mangasidagi fe'llarning pragmatik-funksional xususiyatlarini lingvistik nuqtai nazardan o'rganadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi manga suhbatidagi fe'llarning funktsiyalarini aniqlash, ularni nafaqat grammatik mavjudotlar sifatida, balki nutq vaziyati, kommunikativ niyat, shaxslararo dinamika va kontekst bilan bog'liq holda ham ko'rib chiqishdir. Ushbu tahlil fe'llarning nutq harakatlarini yaratishdagi rolini, ijtimoiy-madaniy ma'nolarni ifodalashni va o'quvchi ongiga ta'sir qiluvchi mexanizmlarni pragmatika va funksional grammatika asosida o'rganadi. Maqolada zamonaviy yapon komikslaridan olingan misollar bilan fe'llarning modal, ekspressiv va diskursiv funktsiyalari yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari yapon tilshunosligi, tarjimashunoslik va diskursiv tahlil uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: pragmatika, funksional grammatika, fe'l, manga diskursi, nutqiy akt, yapon tili, kommunikativ kontekst.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРАГМАТИКО-ФУНКЦИОНАЛЬНОГО АНАЛИЗА ГЛАГОЛОВ В ЯПОНСКОЙ МАНГЕ

Аннотация. В данной статье с лингвистической точки зрения исследуются прагматико-функциональные особенности глаголов в японской манге. Основной целью исследования является выявление функций глаголов в диалогах манги и их рассмотрение не только как грамматических единиц, но и в тесной связи с речевой ситуацией, коммуникативным намерением, межличностной динамикой и контекстом. Анализ основан на изучении роли глаголов в формировании речевых актов, выражении социально-культурных значений и механизмов воздействия на сознание читателя с позиций прагматики и функциональной грамматики. В статье на примерах из современных японских комиксов освещаются модальные, экспрессивные и дискурсивные функции глаголов. Результаты исследования имеют теоретическое и практическое значение для японского языкознания, переводоведения и дискурсивного анализа.

Ключевые слова: прагматика, функциональная грамматика, глагол, дискурс манги, речевой акт, японский язык, коммуникативный контекст.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE PRAGMATIC-FUNCTIONAL ANALYSIS OF VERBS IN JAPANESE MANGA

Abstract. *This article examines the pragmatic-functional characteristics of verbs in Japanese manga from a linguistic perspective. The main objective of the study is to identify the functions of verbs in manga dialogues and to analyze them not only as grammatical units but also in relation to speech situations, communicative intentions, interpersonal dynamics, and contextual factors. The analysis explores the role of verbs in constructing speech acts, expressing socio-cultural meanings, and influencing the reader's perception based on the principles of pragmatics and functional grammar. Using examples from contemporary Japanese comics, the article highlights the modal, expressive, and discursive functions of verbs. The findings of the study are of theoretical and practical significance for Japanese linguistics, translation studies, and discourse analysis.*

Keywords: *pragmatics, functional grammar, verb, manga discourse, speech act, Japanese language, communicative context.*

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION)

So'nggi yillarda yapon mangasi ilmiy tadqiqotlarning markaziga aylandi, nafaqat ommaviy madaniyat mahsuli, balki ko'p qirrali lingvistik va pragmatik hodisa sifatida ham qaraldi. Manga matni yozma va og'zaki muloqot xususiyatlarini birlashtirgan o'ziga xos nutq bo'lib, unda fe'llar sezilarli semantik va funktsional og'irlikka ega. Fe'llar harakat, holat, kayfiyat, his-tuyg'u va ijtimoiy ierarxiyani ifodalaydi. Manga dialoglarida fe'llarning pragmatik ahamiyati ularning sintaktik tuzilishini almashtiradi. Pragmatik-funktsional tahlil fe'llarni nutq konteksti bilan uzviy bog'liqligida tekshirishni taqozo etadi. Yapon tilida fe'l shakllari ijtimoiy masofani, hurmat darajalarini va so'zlovchining niyatlari va munosabatlarini aniq ifodalaydi. Mangada bu xususiyatlar ta'kidlanadi, chunki personajlarning shaxsiyati, psixologik holati va ijtimoiy mavqei ko'pincha fe'llarni tanlash orqali ochib beriladi. Naruto yoki One Piece kabi mashhur mangalarning suhbatlarida soddalashtirilgan, qisqartirilgan yoki hissiy fe'l shakllari personajlarning yoshi, shaxsiyati va aloqalarini ifodalaydi. Ushbu maqola yapon mangasidagi fe'llarning pragmatik-funktsional tahlilining nazariy asoslarini yoritib beradi, pragmatika, funktsional grammatika va nutq tahlili metodologiyalarini uzluksiz birlashtiradi. Ushbu tadqiqot masalasi yapon tilini o'zlashtirish, tarjimada aniqlikni kafolatlash va madaniyatlararo muloqotni tushunishni yaxshilash uchun juda muhimdir¹.

¹ Akramov, D. Yapon tili pragmatikasi asoslari. Toshkent: Fan, 2021, 45–52-betlar.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД /LITERATURE REVIEW)

So'nggi lingvistik tadqiqotlar pragmatik va funktsional metodologiyalarning diskursga yo'naltirilgan matnlarni o'rganishdagi ahamiyatini tobora ko'proq ta'kidlamogda. Fe'llarni ko'p funktsiyali mavjudotlar sifatida o'rganish, ayniqsa, og'zaki va yozma tilning xususiyatlarini birlashtirgan janrlarda, masalan, yapon mangasida, ayniqsa ahamiyat kasb etmoqda. 2020-yildan keyingi akademik nashrlarda fe'llarning grammatik cheklovlardan tashqaridagi roliga tobora ko'proq e'tibor qaratilayotgani, ular muloqot niyati, ijtimoiy ahamiyati va kontekstual nozikliklar uchun vosita bo'lib xizmat qilayotgani ko'rsatilgan. Akramovning "Yapon tili pragmatikasi asoslari" asari yapon tilshunosligida pragmatikani tushunish uchun nazariy asos yaratadi. Muallif yapon tilidagi fe'l shakllari so'zlovchining niyati, xushmuomalalik texnikasi va kontekstual holatlar bilan chambarchas bog'liqligini ta'kidlaydi. Bu nuqtai nazar, ayniqsa, manga diskursiga tegishli bo'lib, unda personajlarning ijtimoiy rollari va hissiy holatlari ko'pincha to'g'ridan-to'g'ri tavsif emas, balki fe'l tanlash orqali yetkaziladi. Kengroq nazariy nuqtai nazardan, Islomovning "Diskurs tahlili va zamonaviy lingvistika" asari diskursni lingvistik tuzilmalar va kommunikativ kontekstlar o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sir sifatida tushunadi. Tadqiqotda fe'llar nutq izchilligini shakllantirish va shaxslararo munosabatlarni tartibga solishda muhim vosita bo'lib xizmat qilishini ta'kidlaydi. Ushbu metodologiya manga dialoglarini alohida matn elementlari emas, balki keng qamrovli muloqot hodisalari sifatida o'rganishga yordam beradi. Karimovanning "Funktsional grammatika nazariyasi" asarida grammatikaning funktsional jihatida batafsil o'rganilib, grammatik shakllar ularning haqiqiy muloqotdagi rollariga qarab tahlil qilinishi kerakligi ta'kidlangan. Ushbu nuqtai nazar fe'llar nafaqat harakat yoki holat ko'rsatkichlari, balki modallik, baholash va notiq holatini etkazish vositasi sifatida ham xizmat qilishini ta'kidlaydi. Ushbu asos, ayniqsa, fe'llar ko'pincha tavsifli hikoyani almashtiradigan manga adabiyotini tahlil qilish uchun juda mos keladi².

Manga tilshunosligiga qaratilgan tadqiqotlar ushbu fanni rivojlantiradi. Nishimuraning "Yaponcha Manga Lingvistikasi" asarida manganing o'ziga xos lingvistik asoslari o'rganilib, norasmiy fe'l shakllari, uchburchak va pragmatik siqilishning ustunligini ta'kidlaydi. Muallifning ta'kidlashicha, mangadagi fe'llar ko'pincha yapon tilida so'zlashiladigan naqshlarni aks ettiradi, bu esa haqiqiylik va o'quvchi ishtirokini oshiradi. Xuddi shunday, Saitoning "Yaponcha muloqotda pragmatika" asarida yapon tilida og'zaki o'zaro ta'sirlar orqali pragmatik ma'noning qurilishi o'rganiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, fe'l qo'shimchalari va yordamchi shakllar xushmuomalalik, hissiy intensivlik va shaxslararo masofani ifodalashda

² Islomov, B. Diskurs tahlili va zamonaviy lingvistika. Toshkent: Universitet, 2020, 88–95-betlar.

muhim ahamiyatga ega - bu elementlar manga munozarasining asosiy elementidir. Tursunovning "Tarjimashunoslik va pragmatik muammolar" asari tarjimada pragmatik ma'noni saqlab qolish qiyinchiliklarini yoritib beradi. Muallif fe'l shakllari chuqur madaniy va kontekstual integratsiya tufayli tarjima qilish uchun eng qiyin qismlardan biri ekanligini ta'kidlaydi, bu ayniqsa manga tarjima metodologiyalarida seziladi. Oxir-oqibat, Yamamoto'ning "Yaponcha nutqdagi funktsional fe'llar" va Yo'ldoshevaning "Ommaviy madaniyat va til" asarlari fe'llarni ommaviy madaniyat ichida munozarani shakllantiruvchi omillar sifatida tushunishni kuchaytiradi. Ushbu tadqiqotlar ommaviy axborot vositalari matnlaridagi fe'llar nafaqat grammatik, balki mafkuraviy va ifodali rollarni ham bajarishini, auditoriya idrokiga va hikoya qilish jarayoniga ta'sir qilishini ta'kidlaydi. Tekshirilgan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, fe'llarni pragmatik-funktsional o'rganish yaxshi tashkil etilgan va rivojlanayotgan fan hisoblanadi. Shunga qaramay, manga diskursi bo'yicha diqqat bilan tadqiqotlar o'tkazish zarurati saqlanib qolmoqda, chunki og'zaki shakllar til, madaniyat va vizual hikoya qilishning birlashuvida ishlaydi³.

Tadqiqot natijalari yapon tilini o'rganuvchilar uchun pragmatik takliflar va madaniy ta'limda qo'llanilishi mumkin bo'lgan imkoniyatlarni taqdim etadi. Ushbu mavzuni tanlashning mantiqiy sababi shundaki, yapon tili o'ziga xos murakkab va nozik rasmiy nutq tizimiga ega. Fe'llarning tuzilishi va ahamiyatidagi o'zgarishlar muloqot jarayoni uchun juda muhimdir.

Ayniqsa, rasmiy muloqotda qo'llaniladigan keigo tizimi (丁寧語, 謙讓語, 尊敬語) chet tilini o'rganuvchilar uchun eng qiyin, shu bilan birga eng muhim jihatlardan biridir.

Yapon tilida rasmiy fe'llar tanlovi grammatik qoidalar, ijtimoiy mavqe, konfidentsiallik darajasi va tinglovchi bilan munosabatga bog'liq. Masalan, 尊敬語 (sonkeigo) shakllari yuqori mavqedagi shaxsga hurmat ko'rsatadi, 謙讓語 (kenjōgo) shakllari esa so'zlovchining o'zini pastroq qilib ko'rsatadi.

Ide, S. (2006) ga ko'ra, fe'l shakllari tinglovchining yoshi, mavqei va ijtimoiy roliga qarab tanlanadi. Brown va Levinsonning (1987) xushmuomalalik nazariyasi fe'llarning nutqdagi pragmatik ahamiyatini yuz va yuzga tahdid soluvchi harakatlar (FTA) tushunchasi orqali ochib beradi. Makino, A. (2010) fe'llarni o'rgatishga vaziyatga asoslangan yondashuvni, ayniqsa telefon va biznes aloqalari kontekstlarida rol o'ynash usulini foydali deb hisoblaydi. Nodira, K. (2017) rasmiy fe'llarning xushmuomalaligi va ifodaliligi madaniy jihatdan o'ziga xos ekanligini va tarjimada qisman pasayishi mumkinligini ta'kidlaydi. Binobarin, yapon tilini o'rganuvchilar

³ Karimova, M. Funktsional grammatika nazariyasi. Toshkent: O'qituvchi, 2022, 60–67-betlar.

uchun ham grammatik, ham kontekstual-pragmatik o'lchovlarni chuqur tushunish juda muhimdir.

Ushbu tadqiqotda pragmatik va funksional grammatika asoslariga asoslangan sifatli lingvistik yondashuv qo'llaniladi. Birlamchi ma'lumotlar zamonaviy yapon manga dialoglaridan olingan fe'llardan foydalanishni o'z ichiga oladi, ular odatiy kommunikativ kontekstlarning vakilligi uchun tanlangan. Ushbu yondashuv ataylab yaratilgan misollar o'rniga tabiiy ravishda paydo bo'ladigan til birliklariga urg'u beradi, shu bilan kontekstual haqiqiylikni ta'minlaydi. Fe'l shakllari orqali ifodalangan kommunikativ niyatlarni aniqlash uchun pragmatik tahlil qo'llaniladi, bu yo'naltiruvchi, ifodali va baholash funktsiyalarini o'z ichiga oladi. Fe'l morfologiyasi va nutq konteksti o'rtasidagi o'zaro ta'sirga, jumladan, ma'ruzachi-tinglovchi dinamikasi, hissiy taranglik va vaziyat foniga alohida e'tibor qaratiladi. Manga suhbatida fe'l shakllarining ma'no yaratishga qo'shgan hissasini tahlil qilish uchun funksional grammatik usul qo'llaniladi. Bu fe'l qo'llanilishida modallik, aspektuallik va stilistik dispersiyani tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Turli fe'l shakllari o'xshash yoki divergent pragmatik funktsiyalarga qanday xizmat qilishini tushuntirish uchun zarur bo'lganda qiyosiy talqin qo'llaniladi. Metodologiya nutq tahlilini birlashtiradi, bu esa fe'llarni kengroq aloqa doirasidagi muhim jihatlar sifatida o'rganish imkonini beradi. Ushbu integratsiyalashgan usul fe'llarni to'liq tushunishni kafolatlaydi, ularni nafaqat grammatik mavjudotlar sifatida, balki yapon mangasida hikoya dinamikasi va shaxslararo muloqotga ta'sir qiluvchi ko'p qirrali vositalar sifatida ko'rib chiqadi⁴.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION)

Ushbu tadqiqot yapon mangalaridagi fe'llarning tan olingan lingvistik doiralar doirasida pragmatik-funksional tahlili natijalarini o'rganadi⁵. Topilmalar shuni ko'rsatadiki, mangada fe'llarning ishlatilishini faqat grammatik yoki strukturaviy metodologiyalar bilan yetarlicha tushuntirib bo'lmaydi. Fe'llar lingvistik tuzilma, kommunikativ niyat va ijtimoiy-madaniy muhit o'rtasida ma'noni ifodalovchi pragmatik jihatdan yuklangan birliklar bo'lib xizmat qiladi. Topilmalar, pragmatik nuqtai nazardan, "Yapon tili pragmatikasi asoslari" da taqdim etilgan nazariy doiralarga mos keladi, bu yapon fe'llari suhbatdoshning munosabatini, shaxslararo dinamikani va kontekstni anglashini ta'kidlaydi. Manga munozarasida bu amaliy kodlash janrning dialogga asoslangan jihati bilan kuchayadi. Fe'llar ko'pincha aniq rivoyat ekspozitsiyasini almashtiradi, bu esa personajlarning niyatlari, his-tuyg'ulari va kuch dinamikasi haqida yashirin xulosa chiqarish imkonini beradi. Bu mangadagi pragmatik ma'no alohida leksik elementlardan emas, balki ularning munozara konteksti bilan o'zaro ta'siridan kelib chiqadi degan fikrni tasdiqlaydi. Munozara funksional

⁴ Nishimura, K. Japanese Manga Linguistics. Tokyo: Language Press, 2020, 101–110-betlar.

⁵ Saito, H. Pragmatics in Japanese Communication. Osaka: Media Books, 2021, 73–80-betlar.

grammatika ushbu kuzatuvlarni tahlil qilish uchun mustahkam asos yaratishini yana bir bor ko'rsatadi. "Funksional grammatika nazariyasi"da bayon etilgan tushunchalarga ko'ra, mangadagi fe'llar rasmiy tasniflash o'rniga ularning funksional rollari orqali eng samarali tushuniladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, fe'llar ko'pincha modal, ifodali va nutqni tashkil etuvchi funktsiyalarni bajaradi. Bu rollar hikoyaning rivojlanishi va personajlar evolyutsiyasini osonlashtiradi, bu esa keng tarqalgan nutq janrlarida funksional ahamiyat rasmiy murakkablikdan ustun degan fikrni ta'kidlaydi. Suhbatdan kelib chiqadigan diqqatga sazovor kuzatuv manga dialogi va o'z-o'zidan paydo bo'ladigan yapon tilidagi so'zlashuv o'rtasidagi ajoyib o'xshashlikdir. Ushbu kashfiyot manga tilining og'zaki xususiyatlarini ta'kidlaydigan yapon manga tilshunosligi topilmalari bilan mos keladi. Norasmiy fe'l shakllari, uchburchak va pragmatik qisqalikning takroriy qo'llanilishi haqiqiy suhbat dinamikasini aks ettiradi. Bu jihatlar o'quvchining chuqurlashishini kuchaytiradi va real vaqt rejimida ishtirok etish ko'rinishini yaratadi, fe'llarni nutq realizmini qurishda asosiy vositalar sifatida belgilaydi. Ma'lumotlarning nutq-tahliliy jihatida fe'llar o'zaro ta'sirning muhim tashkilotchilari bo'lib xizmat qiladi degan nuqtai nazarni mustahkamlaydi. "Diskurs tahlili va zamonaviy lingvistik"ga ko'ra, nutqning uyg'unligi va aloqa oqimiga predikatlar tuzilmalari sezilarli darajada ta'sir qiladi. Mangada fe'llar navbatni osonlashtiradi, hissiy o'tishlarni bildiradi va nutq ketma-ketligini tashkil qiladi. Bu fe'llar lingvistik kodlashning ham mikro darajasida, ham nutq tuzilishining makro darajasida ishlashini tasdiqlaydi. Nutq shuningdek, tarjima tadqiqotlari uchun oqibatlarni ta'kidlaydi. "Tarjimashunoslik va pragmatik muammolar"da bayon etilgan sabablarga ko'ra, fe'l shakllarining pragmatik zichligi tarjimonlar uchun jiddiy to'siqlar tug'diradi. So'zma-so'z tarjima ko'pincha fe'l qo'shimchalari va yordamchi tuzilmalarga xos bo'lgan shaxslararo murakkablikni, hissiy intensivlikni yoki madaniy ahamiyatni saqlab qolishni e'tiborsiz qoldiradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, manga nutqini tarjima qilishda pragmatik ekvivalentlik rasmiy yozishmalarga qaraganda ustunlik qilishi kerak. Natijalar ommabop madaniyatda tildan foydalanish atrofida kengroq suhbatlarga mos keladi. "Ommaviy madaniyat va til"da ta'kidlanganidek, ommaviy axborot vositalari matnlaridagi lingvistik tanlovlar auditoriya idrokiga va madaniy talqinga ta'sir qiladi. Mangada fe'llar personajlar va syujetlarni talqin qilishni shakllantiruvchi mafkuraviy va hissiy jihatdan ahamiyatli komponentlar bo'lib xizmat qiladi. Bu manga nutqi tildan foydalanishning chekka yoki reduktiv shakli emas, balki lingvistik tadqiqotning hayotiy va muhim mavzusi ekanligi nuqtai nazarini ta'kidlaydi. Fe'llarni pragmatik-funksional nuqtai nazardan tahlil qilish yapon manga diskursining lingvistik mexanikasi haqida muhim tushunchalar beradi. Fe'llar grammatik ahamiyatga ega bo'lgan ko'p qirrali birliklar sifatida ishlaydi, pragmatik maqsad va madaniy kontekstni qamrab oladi. Ushbu topilmalar pragmatika, funksional

grammatika va diskurs tahlilining nazariy asoslarini rivojlantiradi, shu bilan birga tarjimashunoslik va yapon tilini o'qitish uchun amaliy natijalar beradi⁶.

NATIJALAR (PE3YJIBTATBI / RESULTS)

Ushbu tadqiqot yapon manga nutqidagi fe'llarning pragmatik va funktsional rollarini batafsil tahlil qiladi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, mangadagi fe'llar shunchaki harakatlar yoki holatlarni ifodalashdan tashqari, grammatik ma'no, pragmatik niyat va ijtimoiy-madaniy kontekstni qamrab oluvchi murakkab kommunikativ vositalar vazifasini bajaradi. Mangada fe'llarning qo'llanilishi kontekstga chuqur bog'liq ekanligi diqqatga sazovor topilma hisoblanadi. Fe'lning bir xil shakli vaziyat sharoitlariga, jumladan, ma'ruzachi-tinglovchi munosabatlariga, hissiy intensivlikka va rivoyat rivojlanishiga asoslangan turli pragmatik funktsiyalarni bajarishi mumkin. Ushbu kashfiyot "Yapon tili pragmatikasi asoslari"da taqdim etilgan pragmatik yondashuvni tasdiqlaydi, bu yapon fe'llari kommunikativ kontekstga ichki jihatdan moslashtirilganligini ta'kidlaydi. Manga munozarasida bu sezgirlik kuchayadi, chunki og'zaki shakllar ko'pincha tavsifli rivoyatni almashtiradi. Natijada, pragmatik ma'no kengroq sintaktik tuzilmalarga tarqalish o'rniga fe'l morfologiyasi va qo'llanilishida jamlangan. Tahlil shuni ko'rsatadiki, manga fe'llari ko'pincha ma'ruzachi niyatini taklif mazmuniga qaraganda ko'proq ta'kidlaydi. Buyruqga o'xshash fe'l shakllari ko'pincha bilvosita ko'rsatmalar, hissiy shoshilinchlik ko'rsatkichlari yoki to'g'ridan-to'g'ri buyruqlar o'rniga vakolat ko'rsatkichlari sifatida xizmat qiladi. Ushbu amaliy moslashuvchanlik manga yaratuvchilariga cheklangan matn chegaralari ostida shaxslararo munosabatlarni samarali ifoda etish imkonini beradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar ushbu fe'l shakllarini aniq talqin qilish uchun kontekstual signallarga va umumiy madaniy tushunchaga sezilarli darajada bog'liq bo'lib, manga nutqida ma'no yaratishning hamkorlik jihatini ta'kidlaydi. Muhim natija norasmiy va nostandart fe'l shakllarining funktsional yukiga tegishli. Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, so'zlashuv fe'llarining tugashlari, qisqarishlari va uchburchaklari doimiy ravishda xarakterning o'ziga xosligini, ijtimoiy moslashuvni va hissiy holatni ifodalash uchun ishlatiladi. Bu turlar, ayniqsa, tengdoshlar bilan o'zaro munosabatlar, mojarolar yoki hissiy intensivlikni o'z ichiga olgan suhbatlarda keng tarqalgan. Ushbu kashfiyot Funktsional grammatika nazariyasida bayon etilgan funktsional grammatika g'oyalariga mos keladi, ular grammatik tanlovlar rasmiy aniqlikdan ko'ra aloqa talablari bilan boshqarilishini ta'kidlaydi. Manga munozaralarida funktsional adekvatlik grammatik mukammallikni doimiy ravishda almashtiradi. Topilmalar fe'llar nutqning uyg'unligini o'rnatishda juda muhim ekanligini yana bir bor ko'rsatadi. Manga dialoglari ko'pincha aniq dialog belgilariga bog'liq bo'lish o'rniga, o'tishlarni, mavzu o'zgarishini yoki hissiy kuchayishni ko'rsatish uchun fe'l shakllaridan foydalanadi. Bu "Diskurs tahlili va

⁶ Tursunov, A. Tarjimashunoslik va pragmatik muammolar. Toshkent: Akademnashr, 2023, 112–118-betlar.

zamonaviy lingvistika"da bayon etilgan dialogga yo'naltirilgan nuqtai nazarni tasdiqlaydi, bunda predikat tuzilmalari o'zaro ta'sir oqimini tuzish uchun asosiy hisoblanadi, deb ta'kidlanadi. Tekshirilgan manga matnlarida fe'llar individual gaplarni yaxlit suhbat ketma-ketliklariga bog'laydigan langar vazifasini bajaradi. Ayniqsa, muhim kashfiyot modallik va baholashga tegishli. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, noaniqlik, majburiyat, niyat va istak kabi modal ma'nolar ko'pincha alohida modal formulalar o'rniga yordamchi fe'llar va fe'l qo'shimchalari orqali ifodalanadi. Bu modal xususiyatlar personajlarning tasviri va rivoyat keskinligini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, ikkilanish yoki qat'iyatlilik ko'pincha ochiq leksik ko'rsatkichlar o'rniga fe'l shaklidagi nozik o'zgarishlar orqali ifodalanadi. Bu natija manga dialogiga xos bo'lgan ifoda iqtisodiyotini ta'kidlaydi va lingvistik komponentlarning ko'p funksiyaliligini ta'kidlaydi⁷.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, fe'llar hissiy ifodaning asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladi. G'azab, qo'rquv, ishonch yoki iste'fo kabi hissiy his-tuyg'ular ko'pincha to'g'ridan-to'g'ri ifodalanish o'rniga so'z tanlash va tuzilishi orqali ifodalanadi. Ushbu kashfiyot yapon manga tilshunosligidagi tadqiqotlar bilan mos keladi, bu manga tili yashirin ma'no va o'quvchi talqiniga sezilarli darajada bog'liqligini ko'rsatadi. Fe'llar o'quvchi talqinini aniq tushuntirishsiz boshqaradigan hissiy jihatdan kuchli elementlar sifatida ishlaydi. Muhim topilma odob-axloq qoidalari va ijtimoiy ierarxiyaga tegishli. Tadqiqot fe'l shakllari nisbiy ijtimoiy martaba va shaxslararo masofani sezilarli darajada ko'rsatishini aniqlaydi. Honor va neytral shakllar kuch dinamikasi, hissiy yaqinlik yoki rivoyat rivojlanishidagi o'zgarishlarni ko'rsatish uchun tizimli ravishda almashtiriladi. Bu o'zgarishlar ko'pincha nuanslarga ega, ammo sezilarli pragmatik oqibatlariga olib keladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, manga nutqi haqiqiy yapon muloqot uslublarini aks ettiradi va ularni rivoyat maqsadlari uchun o'zgartiradi. Pragmatik-funksional nuqtai nazardan, topilmalar fe'llar ko'pincha bir vaqtning o'zida ko'plab rollarni bajarishini ko'rsatadi. Yakka fe'l shakli faoliyatni bildirishi, hissiyotni ifodalashi, ijtimoiy ierarxiyani ko'rsatishi va rivoyatni oldinga siljitishi mumkin. Bu ko'p funksiyalilik an'anaviy grammatik guruhlariga qarshi chiqadi va fe'llarni dinamik rivoyat birliklari sifatida ko'rib chiqish kerak degan nuqtai nazarni qo'llab-quvvatlaydi. Natijalar "Yapon tilida pragmatika" kitobida keltirilgan da'volarni qo'llab-quvvatlaydi va yapon tilida og'zaki muloqotda ma'noning murakkab xususiyatini ta'kidlaydi. Tadqiqot shuningdek, mangaga xos bo'lgan fe'llardan foydalanishning janrga xos naqshlarini ham aniqlaydi. Manga boshqa matn janrlariga qaraganda grammatik to'liqsizlik va pragmatik noaniqlikni ko'proq qabul qilishini namoyish etadi. Fe'llar ko'pincha vizual kontekst va talqin uchun umumiy tushunchaga qarab aniq sub'ektlar yoki obyektlarsiz paydo bo'ladi. Ushbu natija mangadagi og'zaki va vizual

⁷ Yamamoto, R. Functional Verbs in Japanese Discourse. Kyoto: Linguistic Studies, 2022, 39–46-betlar.

modalitlarning o'zaro bog'liqligini ko'rsatadi va fe'llarning ma'nosini multimodal kontekstni hisobga olmasdan to'liq anglab bo'lmasligini tasdiqlaydi. Muhim oqibatlarga olib keladigan qo'shimcha natija tarjimaga tegishli. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, fe'l shakllariga kiritilgan pragmatik ma'no ko'pincha to'g'ridan-to'g'ri tarjimaga qarshilik ko'rsatadi. Nuansni ifodalovchi yapon fe'l uchlari ko'pincha boshqa tillarda to'g'ridan-to'g'ri o'xshashliklarga ega emas, bu esa ma'noning yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Ushbu kashfiyot "Tarjimashunoslik va pragmatik muammolar" kitobida ko'rib chiqilgan tarjima qiyinchiliklarini tasdiqlaydi va manga tarjimasida so'zma-so'z tarjimadan ko'ra pragmatik moslashuvning zarurligini ta'kidlaydi. Topilmalar fe'llar hikoya qilish sur'ati va keskinlikni tartibga solishda muhim rol o'ynashini yana bir bor ko'rsatadi. Qisqa, norasmiy fe'l shakllari bilan tezkor o'zaro ta'sirlar shoshilinchlik hissini uyg'otadi, murakkabroq fe'l tuzilmalari esa hikoya jarayonini sekinlashtiradi va mulohaza yuritish yoki hissiy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Fe'llarning bu stilistik qo'llanilishi ularning o'quvchilarning qiziqishi va hikoya qilish tezligiga ta'sir qilishdagi rolini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, natijalar shuni ko'rsatadiki, mangada fe'llardan foydalanish ommaviy madaniyat diskursidagi umumiy tendentsiyalarni aks ettiradi. "Ommaviy madaniyat va til"da ta'kidlanganidek, ommaviy axborot vositalaridagi til auditoriya kutganlari va madaniy an'analar ta'sirida bo'ladi. Manga fe'llari ham kommunikativ samaradorlik, ham o'quvchilarning lingvistik sezgi va madaniy tajribasi bilan mosligi uchun tanlanadi. Tadqiqotning kumulator natijalari fe'llar yapon manga diskursida ma'no ishlab chiqarish uchun muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Ular bir vaqtning o'zida pragmatik ko'rsatkichlar, funktsional tashkilotchilar, hissiy belgilar va hikoya qilish vositalari bo'lib xizmat qiladi. Bu ko'p qirrali rol manga fe'llarini rasmiyroq adabiy janrlardagi fe'llardan ajratib turadi va ixtisoslashgan analitik tizimlarga ehtiyojni ta'kidlaydi. Topilmalar manga tilini o'rganishda pragmatik, funktsional va diskursga yo'naltirilgan metodologiyalarning birlashishini qo'llab-quvvatlovchi mustahkam empirik dalillarni taqdim etadi. Fe'llar til tuzilishini kommunikativ xatti-harakatlar bilan bog'laydigan muhim komponentlar bo'lib xizmat qiladi. Ushbu topilmalar yapon tilshunosligini ommabop madaniyat matnlari nazariy tadqiqotlar uchun muhim va qonuniy ma'lumotlarni taqdim etishini ko'rsatish orqali yaxshilaydi. Ular pragmatika, funktsional grammatika, diskurs tahlili, tarjimashunoslik va yapon tili pedagogikasida keyingi tadqiqotlar uchun mustahkam empirik asos yaratadi⁸.

XULOSA(ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION)

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yapon mangasida fe'llar nafaqat grammatik elementlar, balki muhim pragmatik vositalar sifatida ham ishlaydi. Fe'l shakllari qahramonlarning muloqot maqsadini, ularning hissiy holatini, ijtimoiy mavqeini va

⁸ Yo'ldosheva, S. Ommaviy madaniyat va til. Toshkent: Yangi asr, 2024, 25–33-betlar.

suhbatdoshga nisbatan munosabatini aniq ifodalaydi. Bu mangani an'anaviy yozma matndan ajratib turadigan asosiy xususiyatdir. Pragmatik-funksional tahlil texnikasi nutq harakatlarini yaratishda fe'llarning rolini aniqlashga yordam berdi. Talablar, iltimoslar, tahdidlar, maslahatlar yoki tasdiqlarni o'z ichiga olgan nutq harakatlariga ko'pincha fe'lning shakli va konteksti ta'sir qiladi. Yapon mangasida fe'llarning qisqartirilgan, norasmiy yoki dialektal shakllari qahramonlar o'rtasidagi yaqinlik yoki kelishmovchilikni ifodalaydi. Hurmatli shakllardan foydalanish ijtimoiy ierarxiyani anglatadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, manga nutqidagi fe'llarning funksional yuki og'zaki tilga juda o'xshaydi, shuning uchun o'quvchi uchun haqiqiy muloqot illyuziyasini yaratadi. Fe'llarning pragmatik ahamiyati ko'pincha vizual kontekst - yuz ifodalari, imo-ishoralar va holatlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, murakkab semantik birlikni yaratadi. Natijada, fe'l nafaqat lingvistik elementga, balki multimodal muloqotning muhim tarkibiy qismiga ham aylanadi. Yapon mangasidagi fe'llarning pragmatik-funksional o'rganilishi tilshunoslikda yangi tadqiqot yo'nalishlarini taqdim etadi. Ushbu metodologiya yapon tilini har tomonlama o'rganish uchun muhim nazariy asos yaratadi, tarjima sifatini oshiradi va madaniyatlararo muloqotni yanada samaraliroq qilishga yordam beradi. Ushbu tadqiqot natijalari yapon tili darsliklarini, tarjima mashqlarini va nutq tahlili bo'yicha ilmiy ishlarni ishlab chiqishda qo'llanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Akramov, D. Yapon tili pragmatikasi asoslari. Toshkent: Fan, 2021, 45–52-betlar.
2. Islomov, B. Diskurs tahlili va zamonaviy lingvistika. Toshkent: Universitet, 2020, 88–95-betlar.
3. Karimova, M. Funksional grammatika nazariyasi. Toshkent: O'qituvchi, 2022, 60–67-betlar.
4. Nishimura, K. Japanese Manga Linguistics. Tokyo: Language Press, 2020, 101–110-betlar.
5. Saito, H. Pragmatics in Japanese Communication. Osaka: Media Books, 2021, 73–80-betlar.
6. Tursunov, A. Tarjimashunoslik va pragmatik muammolar. Toshkent: Akademyashr, 2023, 112–118-betlar.
7. Yamamoto, R. Functional Verbs in Japanese Discourse. Kyoto: Linguistic Studies, 2022, 39–46-betlar.
8. Yo'ldosheva, S. Ommaviy madaniyat va til. Toshkent: Yangi asr, 2024, 25–33-betlar.